

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÇALIŞMA DEFTERİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

10

Ünite

DESTAN - EFSANE

Konu

- İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatında Doğal Destan
- İslamiyet Sonrası Türk Edebiyatında Doğal Destan
- 1923 - 1980 Türk Edebiyatında Yapma Destan
- Sözcük Türleri
- Yazım ve Noktalama

OGM
MATERYAL

4.
SAYI

<http://ogmmateryal.eba.gov.tr>

ÖN SÖZ

Sevgili Öğrenciler,

Bu çalışma defterinde öğretim süreçleri içerisinde kazandığınız bilgi ve becerileri kullanmanıza olanak tanıyacak çeşitli düzeylerde ve yapılar da etkinlikler bulunmaktadır. Bu etkinliklerle hem okulda işlemiş olduğunuz konuları tekrar etme hem de akademik gelişiminizi izleme imkânı bulacaksınız. Bu amaçla hazırlanan çalışma defterinde yer alan etkinlikler, bilişsel alan basamaklarını içerecek şekilde yapılandırılmıştır.

Çalışma defterinde boşluk doldurma, eşleştirme, çoktan seçmeli, açık uçlu, kısa cevaplı madde tipi etkinliklerinin yanı sıra bil-bul-çöz, kelime avı ve sudoku gibi içeriklerle keyifli vakit geçirmenizi sağlayan etkinlikler de yer almaktadır. Ayrıca "Hatırlıyor muyum?" bölümüyle akademik açıdan öz değerlendirmenizi yapabilecek ve eksik olduğunuz konuları karekodlar aracılığıyla tekrar etme fırsatı bulacaksınız.

Alanında yetkin uzmanlarca titizlikle hazırlanmış olan bu çalışma defteri ile akademik gelişiminize katkı sunmayı amaçlamaktayız. Bu çalışmanın eğitim hayatınızda olumlu yansımalarını görmek dileğiyle...

Hatırlıyor muyum?

Aşağıdaki bilgileri hatırlayıp hatırlamadığınızı ilgili bölüme işaretleyiniz. Puan durumunuza göre aşağıdaki karekodları okutarak konu eksiklerinizi tamamlayınız.

1

Destan, toplumların geçmişinde derin izler bırakmış bir olayı, özellikle de yiğitlik ve olağanüstülükleri manzum olarak öyküleyici bir şekilde anlatan edebî türdür.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

2

Destan kahramanlarının olağanüstü kişilikleri, içinden çıktıkları toplumun temel özellikleri ile oluşmuştur.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

3

Destanlarda zaman ve mekân unsurlarına ayrıntılı biçimde yer verilmez.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

4

Destanlar oluşumları bakımından doğal ve yapma destan olmak üzere ikiye ayrılır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

5

Milletlerin yaşamında derin izler bırakan tarihsel ya da toplumsal bir olayın sözlü gelenekte olgunlaştıktan sonra destan geleneğini bilen biri tarafından derlenmesiyle oluşan destanlara **doğal destan** denir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

6

Doğal destanların oluşumları üç aşamada gerçekleşir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

Hatırlıyor muyum?

7

Birinci aşama, tarihsel olayın ortaya çıktığı çekirdek dönemdir. Toplumun belleğinde derin ve sarsıcı izler bırakan bir olay, zaman içinde gelişerek büyür; farklı söyleyişlerle ve eklemelerle zenginleşir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kismen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

8

İkinci aşama, ozanlar toplumun dilinde zenginleşen ve efsaneleşen olayları düşsel dünyalarında geliştirerek saz eşliğinde dillendirirler. Destan yazıya geçmediği için bu dönemde de büyüyüp gelişmeye devam eder.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kismen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

9

Son aşama, destan geleneğini bilen bir kişinin destanın tüm varyantlarını elde ettikten sonra destanı yeniden oluşturup yazıya geçirmesidir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kismen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

10

Türk dili, edebiyatı ve tarihi için önemli bir kaynak niteliği taşıyan destanlar, Sözlü Edebiyat Dönemi ürünüdür.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kismen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

11

Türk destanları, Türklerin göçebe hayatı yaşamaları ve geniş coğrafi alanlara yayılmış olmaları sebebiyle ikinci oluşum safhasında kalmış; oluşumunu tamamlayamamıştır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kismen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

12

Türk destanlarının pek çoğunda ortak olarak kullanılan bazı motifler vardır. Bu motifler arasında ışık, at, ağaç, su, çeşitli madenler (gümüş, altın, demir vb.), kurt, kadın, yada taşı, ok-yay, yaşlı adam sayılabilir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kismen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

Hatırlıyor muyum?

13

Destanların oluşabilmesi için öncelikle milletleri derinden etkileyen bir olayın (savaş, göç, kıtlık vb.) yaşanması ve bunun dilden dile aktarılması gerekir. Ardından destan geleneğini bilen bir kişi tarafından bunların derlenip bir araya getirilmesi gerekir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

14

Destanlar, İslamiyet'in kabulünden önceki Türk destanları ve İslamiyet sonrası Türk destanları olarak sınıflandırılmıştır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

15

İslamiyet'in kabulünden önceki Türk destanları arasında Altay-Yakut Dönemi'nde *Yaradılış Destanı*, Saka Dönemi'nde *Alp Er Tunga Destanı* ve *Şu Destanı*, Hun Dönemi'nde *Oğuz Kağan Destanı* ve *Attila Destanı*, Kök Türk Dönemi'nde *Bozkurt Destanı* ve *Ergenekon Destanı*, Uygur Dönemi'nde ise *Türeyiş Destanı* ve *Göç Destanı* yer alır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

16

İslamiyet'in kabulünden sonraki dönemde oluşan *Battal Gazi Destanı*, İslamiyet'i yaymak için mücadele veren bir kahramanın savaşlarını konu alır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

17

Battal Gazi Destanı, Emevî-Bizans savaşlarında meşhur olmuş Battal Gazi isimli bir kahramanın İslamiyet'in yayılması uğruna yaptığı savaşları konu edinen bir destandır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

18

Satuk Buğra Han Destanı, *Manas Destanı*, *Cengiz Han Destanı*, *Timur Destanı*, *Battal Gazi Destanı*, *Danışmend Gazi Destanı*, *Köroğlu Destanı* İslamiyet'in kabulünden sonraki Türk destanlarıdır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

Hatırlıyor muyum?

19

İslamiyet'in kabulünden sonraki Türk destanlarının dili sadedir. Destanlarda geçen Arapça ve Farsça kelimeler de Türkçe konuşan insanların yabancı olmadığı kelimelerdir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

20

Herhangi bir tarihî olayın bir ozan tarafından destan kurallarına uygun olarak yazılmasıyla oluşan destanlara **yapma destan** denir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

21

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'ndaki yapma destan türünün başarılı örnekleri arasında Cahit Külebi'nin *Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda*, Nâzım Hikmet'in *Kuvâyi Milliye*, Ceyhun Atuf Kansu'nun *Sakarya Meydan Savaşı*, Mehmet Âkif Ersoy'un *Çanakkale Şehitlerine*, Gülten Akın'ın *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı* vardır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

22

İsimleri niteleyen ya da belirten sözcüklere sıfat denir. Örnek: "Mavi yol" tamlamasında "mavi" sözcüğü sıfattır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

Hatırlıyor muyum?

23

Belirtme sıfatları: sayı sıfatı, işaret sıfatı, soru sıfatı, belgisiz sıfattır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

24

Sıfatlar isimlerden önce gelir ve çekim eki almaz. Çekim eki alan niteleme sıfatı tür değiştirerek isim olur.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

25

Sıfatlar yapı bakımından üçe ayrılır: basit sıfat, türemiş sıfat, birleşik sıfat.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

PUAN

00-32

KONUYU TEKRAR ETMELİSİNİZ

PUAN

33-40

ÇALIŞMALISINIZ

PUAN

41-50

ÇOK İYİ

TOPLAM PUANINIZ

Tüm
maddelerin
konu özeti

Eşleştirme

Aşağıda verilen I. sütundaki ifadeleri II. sütundaki ifadeler ile eşleştiriniz.

1	<i>Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda</i>	☐	Ceyhun Atuf Kansu	A
2	<i>Kuvâyi Milliye</i>	☐	Sümerler	B
3	<i>Oğuz Kağan Destanı</i>	☐	Gülten Akın	C
4	<i>Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı</i>	☐	Saka Dönemi	Ç
5	<i>Türeyiş Destanı</i>	☐	Uygur Dönemi	D
6	<i>Şu Destanı</i>	☐	Homeros	E
7	<i>Sakarya Meydan Savaşı</i>	☐	Altay-Yakut Dönemi	F
8	<i>Yaradılış Destanı</i>	☐	Hun Dönemi	G
9	<i>İlyada</i>	☐	Cahit Külebi	H
10	<i>Gilgamiş</i>	☐	Nâzım Hikmet Ran	I

Eşleştirme-II

Aşağıda verilen I. sütundaki ifadeleri II. sütundaki ifadeler ile eşleştiriniz.

1

Adam Şahmeran'ı kendisinin öldüreceğini vaat ederek mağaraya gider () Şahmeran ()'a bütün gerçekleri anlattıktan sonra ne yapması gerektiğini sorar. Şahmeran () () Ölümünün senin elinden olacağını zaten biliyordum () () diyerek kendisini öldürmesini ancak bunun gizli tutulmasını ister. Çünkü öldüğü duyulursa dünyadaki bütün yılanlar insanlardan oç almaya kalkacaklardır.

2

Kayserin feryadı göğe çıktı () Sonunda kayser () "Ey Ruhullah () Ben senin rızan için çalıştığımı sanıyordum () Şimdi bana bir yol göster () ()

3

Sürdü atını () koca Kemâlettin Sami Bey () Peşinden bizler de kanatlandık () Ne oldu, nasıl oldu, hâlâ anlaşılmaz () O sıra cümlemiz atlandık ()

4

Ağaçlar çiçek açmış () papatyalar kanlı canlıydı () Kayısı köpüğü saman sarısı düğün çiçekleri, yeşillerin en uçuğu, pembelerin en hafifleri () Bir sevinçli, konuşkan sevgi tomurcuklarında () bir kanat sesiydi havada ()

5

Yüzünde ne bir kızarma ne de utanç belirtisi vardı () Utancın ne olduğunu bilmeyecek kadar toplumdaki uzak () doğaya daha yakındı. Zaten böylesine şekilsiz bir varlık için alçaklık önemli bir şey miydi () Ama öfke () nefret ve umutsuzluk bu iğrenç yüzün üzerine yavaş yavaş, giderek kararan tek gözünden binlerce şimşek hâlinde yayılacak ölçüde elektrikle yüklenen bir bulut indiriyordu ()

(.) (.) (...) (.) (.)

A

(.) (.) (.) (.) (.)

B

(.) (.) (?) (.) (.)

C

(.) (') (.) (") (.) (")

D

(.) (.) (!) (.) (.) (")

E

Aşağıda karışık olarak verilen kavramları metinde doğru boşluklara yerleştiriniz.

zaman

dilden dile

Anadolu

motif

Üç Şehitler Destanı

mekân

Sözlü Edebiyat
Dönemi

Battal Gazi Destanı

yalınlık

akıcılık

Kurtuluş Savaşı

Türkçe

virgöl

olağanüstülük

Yapma destanlar

Ünlem işareti

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Nâzım Hikmet

1. Destanlarda ve belirsizdir.
2. Türk dili, edebiyatı ve tarihi için önemli bir kaynak niteliği taşıyan destanlar; ürünlerindedir.
3. Türk destanlarının pek çoğunda ortak olarak kullanılan ışık, at, ağaç, su gibi ler vardır.
4. Destanların oluşabilmesi için öncelikle o milleti derinden etkileyen bir olayın (savaş, göç, kıtlık vb.) yaşanması ve bunun aktarılması gerekir.
5. Anadolu ve Türklerin yaşadığı diğer coğrafyalarda halk ve askerler arasında okunan ve itibar gören bir eserdir.
6. *Battal Gazi Destanı*, 'da oluşmuş ilk Türk destanıdır.
7. İslamiyet'in kabulünden sonraki Türk destanlarındaki kısa cümleler anlatımda ve kolaylığı sağlamıştır.
8. İslamiyet'in kabulünden sonraki Türk destanlarının Anadolu ve Balkanlarda konuşan herkes tarafından bilinmesi, okunması ve yaygınlaşması dilinin sadeliğinden kaynaklanmaktadır.
9., doğal destanlardan farklı olarak bir sanatçı tarafından yazılmış eserlerdir.
10. 'nda şair, ayrı başlıklar altındaki şiirleri olayların gelişme sırasına göre dizerek doğal destanlardan farklı bir kurgu oluşturmuştur.
11. Türk edebiyatındaki yapma destanlarda uzun soluklu ve 'nı temel alan kahramanlık öğelerinin ağır bastığı anlatım, belirleyici özellikler olarak görülür.
12. Yapma destanlarda da doğal destanlarda olduğu gibi ler, insan ve toplum gerçekleri, insanlık durumları işlenir.
13. Şiirlerinde hemen her türlü konuyu işleyen; özellikle epik şiirlerinde tarihsel olaylar, toplum gerçekleri gibi konulara yer vermiştir.
14. Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur.
15., seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konulabileceği gibi cümlenin sonuna da konabilir.

Aşağıda yer alan çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Kemalettin Tuğcu bizlere yoksulluğu, yaşamla savaşmayı, acımayı, yardımlaşmayı ve paylaşmayı öğretti. Kahramanları hiç yüzüstü, umarsız bırakmadı. Eserleriyle Tuğcu okurlarına bir bakıma acı aşısı yaptı.

Yukarıdaki parça ile ilgili hangisi söylenemez?

- A) Kişi zamiri kullanılmıştır.
B) Belirtisiz isim tamlaması vardır.
C) Birden fazla isim-fiil kullanılmıştır.
D) Vasıta anlamı katan edat kullanılmıştır.
E) Ayrılma hâli eki alan isimler vardır.

2. Serin karanlıkta uzun zaman nefesimi tuttum, bekledim. Sessizlik vardı, derin koyu bir sessizlik. Yalnız arada iki üç yağmur damlası düşüyordu, o kadar. Saçaklardan birinin altında, dizlerim karnıma çekili, par-desüme gömülmüş duruyordum...

Yukarıdaki parçada hangisi yoktur?

- A) Birden fazla sıfat tamlaması
B) Tamlananı zamir olan isim tamlaması
C) İyelik eki almış isim
D) Adlaşmış sıfat-fiil
E) Sadece anlamında kullanılan edat

3. Ne doğan güne hüküm geçer

Ne hâlden anlayan bulunur...

Yukarıdaki parçada hangisi yoktur?

- A) Tekrarlı bağlaç
B) Adlaşmış sıfat-fiil
C) İyelik eki almış isim
D) Belirtme hâli eki alan isim
E) Sıfat tamlaması

4. I. Türk destanları, ikinci oluşum safhasında kalmış; oluşumunu tamamlayamamıştır.
II. Destanların sınıflandırılmasında din unsurunun etkisi yoktur.
III. *Kuvâyı Milliye, Sakarya Meydan Savaşı, Manas Destanı* yapma destandır.
IV. Destanlar genellikle kahraman bakış açısıyla anlatılmıştır.
V. Türk destanları daha çok İran, Çin, Arap, Moğol, Bizans ve Batı kaynaklarından derlenmiştir.

Yukarıdaki bilgilerden hangileri doğrudur?

- A) I ve II
B) I ve V
C) II ve IV
D) III ve IV
E) IV ve V

5. Eskiden insanlar işine gitmek için ilk önce Tramvay Caddesi'ne çıkardı. Havanın ılık rüzgârı yüzüne vururken gökyüzüne bakar, gökyüzünün mavi olduğunu görünce de sebepsiz bir sevinç duyardı. Sonra, vakti de varsa ağaçlar altında yürümeyi düşünür; adımları kaldırımlarda gezinirken birtakım hayaller kurardı.

Parça ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Farklı türde fiilimsiler kullanılmıştır.
B) Hem niteleme hem de belirtme sıfatı kullanılmıştır.
C) Amaç anlamı katan edat kullanılmıştır.
D) Birden fazla sıfat tamlaması vardır.
E) Zincirleme isim tamlaması vardır.

6. Aşağıdaki altı çizili kelimelerden hangisinin yazımı yanlıştır?

- A) Okula giderken her sabah annesine saçlarını balık-sırtı ördürürdü.
B) Bu pastaneden aldığı dereotlu poğaçalara herkes bayılırdı.
C) Akdeniz'in tümü, dişlerimin arasındaki yeşilzeytinlerin tatlı tadıyla yükseliyor sanki.
D) Deniz buralarda sütliman görünüyordu.
E) İnsanların peşinhükümlü olması gerçekleri doğrudan görmelerini engelliyor.

7. Destan, toplumların geçmişinde derin izler bırakmış bir olayı, özellikle de yiğitlik ve olağanüstülükleri manzum olarak öyküleyici bir şekilde anlatan edebî türlerdendir. Kahramanların olağanüstü kişilikleri, içinden çıktıkları toplumun temel özellikleri ile oluşmuştur. ---- Altay-Yakut Dönemi'nde, ---- Hun Dönemi'nde ortaya çıkan destanlardır.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerin hangisi sırasıyla getirilmelidir?

- A) *Yaradılış Destanı – Atilla Destanı*
- B) *Şu Destanı – Oğuz Kağan Destanı*
- C) *Yaradılış Destanı – Alp Er Tunga Destanı*
- D) *Ergenekon Destanı – Atilla Destanı*
- E) *Göç Destanı – Oğuz Kağan Destanı*

8. Doğal destanların oluşum aşamaları aşağıdakilerin hangisinde doğru sıralanmıştır?

- A) Derleme – yayılma – çekirdek
- B) Çekirdek – yayılma – derleme
- C) Derleme – çekirdek – yayılma
- D) Çekirdek – derleme – yayılma
- E) Yayılma – derleme – çekirdek

9. Aşağıdakilerden hangisi oluşumu yönüyle diğerlerinden farklıdır?

- A) *Çanakkale Şehitlerine*
- B) *Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda*
- C) *Kuvâyi Milliye*
- D) *Manas Destanı*
- E) *Üç Şehitler Destanı*

10. Efsaneyle ilgili verilen bilgilerden hangisi **yanlıştır**?

- A) Sözlü kültürün önemli bir parçası olan ve dilden dile aktarılarak bugüne kadar ulaşan efsaneler; her türlü üslup kaygısından uzak, hazır kalıplara yer vermeyen, kısa anlatılardır.
- B) Olağanüstü olaylar ya da insanüstü güçleri elinde tutan kişilere bu türde neredeyse hiç rastlanmaz.
- C) Efsaneler; halkın çaresizliklerini, umutlarını, özlemlerini, dünya görüşlerini halk edebiyatının diğer türlerinden daha açık belirtir.
- D) Efsaneler inandırıcılığını artırmak için içerdiği konuyla ilgili olaylarda, zamanda ve mekânda ayrıntılara girerek bu konuyla ilgili tanık gösterir.
- E) Efsaneler içerdikleri konulara göre yaradılış efsaneleri, oluşum ve dönüşüm efsaneleri, tarihi efsaneler gibi adlar alır.

11. İlköğrenimini Konya, Kayseri, Adana gibi şehirlerde yaptıktan sonra Kuleli Askerî Lisesini ve Harp Okulunu bitirdi. Orduda on beş yıl çalıştıktan sonra ordudan ayrıldı ve bir süre Çalışma Bakanlığında görev aldı. İlk şiiri 1933 yılında *İstanbul* dergisinde yayımlanan sanatçı, Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin en üretken şairlerindedir. Şiirlerinde hemen her konuyu işlemiş, özellikle epik şiirlerinde tarihsel olaylar ve toplumsal gerçekler gibi konulara yer vermiştir.

Bu parçada tanıtılan sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nâzım Hikmet Ran
- B) Mehmet Âkif Ersoy
- C) Fazıl Hüsnü Dağlarca
- D) Cahit Külebi
- E) Arif Nihat Asya

12. Seyyid yürüdü, kaleyi dolaştı ki fırsat bula () kaleyi ala. Bir yere vardı, gördü ki su gider. Ol suyu gözetti. Su geldi, bir deliğe girdi. Seyyid eyitti () () İşbu su hisara gider, eğer çare olursa uş bundan olur () () dedi.

Bu parçada parantezle () belirtilen yerlere, aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

- A) (;) (;) (.) (.) (.)
- B) (.) (.) (") (.) (")
- C) (;) (;) (") (.) (")
- D) (.) (;) (") (.) (")
- E) (.) (.) (-) (.) (-)

13. (I) Eserini tamamlamak isteyen bir filozof, sık sık başkalarıyla öğle ve akşam yemekleri yiyemez çünkü uzunca süre yalnız kalmak, düşüncelerini derleyip toparlamak ve gereken düşünme yöntemlerine de bağlı kalmak zorundadır. (II) Ama eserini tamamladıktan sonra, büyümesini sürdürebilmek için yine toplumda kendine yer edinir. (III) Kendine toplumda yer edinmesi de gelişim sürecinin önemli bir parçasıdır. (IV) Yani böyle bir kimseyle karşılaştık mı onun iki gereği yerine getirmek zorunda bulunduğunu düşünürüz. (V) Ayrıca düşüneceğimiz başka şey de ilgili kişinin olumlu yada olumsuz davranışı arasındaki ayrımı titizlikle göz önünde bulundurmamız gerekeceğidir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde "de" bağlacının yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

14. I. Bir gemi yanaştı Samsun'a sabaha karşı
Selam durdu kayığı, çaparı, takası,
Selam durdu tayfası

II. Bir duman tüterdi bu geminin bacasından bir duman
Duman değildi bu!
Memleketin uçup giden kaygılarıydı.

III. Samsun limanına bu gemiden atılan
Demir değil!
Sarılan ana yurda
Kemal Paşa'nın kollarıydı.

IV. Selam vererek Anadolu çocuklarına
Çıkarken yüce komutan
Karadeniz'in hâlini görmeliydi.

V. Kalkıp ayağa ardı sıra baktı dalgalar
Kalktı takalar,
İzin verseydi Kemal Paşa
Ardından gürleyip giderlerdi.
Erzurum'a kadar.

Numaralanmış dizelerin hangisinde sıfat tamlaması yoktur?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

15. Yine günlerden bir gün Ay Kağan'ın gözü parladı. Doğum ağrıları başladı ve bir erkek çocuk doğurdu. Bu çocuğun yüzü gök, ağzı ateş (gibi) kızıl, gözleri ela, saçları ve kaşları kara idi. Perilerden daha güzeldi. Bu çocuk anasının göğsünden ilk sütü emdi ve bir daha emmedi. Çiğ et, çorba (...) istedi. Dile gelmeye başladı; kırk gün sonra büyüdü, yürüdü ve oynadı. Ayakları öküz ayağı gibi, beli kurt beli gibi, omuzları samur omuzu gibi, göğsü ayı göğsü gibi idi. Vücudu tamamen tüylü idi. At sürüleri güder, ata biner ve av avlardı. Günlerden ve gecelerden sonra yiğit oldu. O çağda, orada büyük bir orman vardı; birçok dereler ve ırmaklar vardı. Buraya gelen avlar ve burada uçan kuşlar çoktu. Bu ormanın içinde büyük bir gergedan vardı. At sürülerini ve halkı yerdı. Büyük ve yaman bir canavardı. Ağır bir eziyetle halkı ezmişti.

Bir destandan alınan yukarıdaki parçaya göre hangisi doğrudur?

- A) Anlatıcısı I. tekil kişidir.
- B) Yaratılış konusu işlenmektedir.
- C) *Oğuz Kağan Destanı*'ndan alınmıştır.
- D) Türklerin İslamiyet sonrası kültürlerini yansıtan unsurlar bulunur.
- E) Zaman ve mekân unsurları bellidir.

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız. (Alıntılanan metnin aslına sadık kalınmıştır.)

Uygur ülkesinde, Tuğla ve Selenge ırmaklarının birleştiği yerde Kumlançu denilen bir tepe vardır. Adına Hulin Dağı derlerdi.

Hulin Dağı'nda da birbirine çok yakın iki ağaç büyümüştü. Biri kayın ağacıydı. Bir gece, kayın ağacının arasında yaşayan halk bu ışığı gördü ve ürpererek takip etti. Kutsal bir ışığı, kayın ağacının üstünde kaldığı müddetçe kayın ağacının gövdesi büyüdükçe büyüdü, kabardı. Oradan çok güzel türküler gelmeye başladı. Gece oldu mu ağacın otuz adım ötesinden bütün çevre ışıklar içinde kalıyordu.

Bir gün ağacın gövdesi ansızın yarıldı. İçinden beş küçük çadır, beş küçük odacık hâlinde meydana çıktı. Her odacığın içinde bir çocuk vardı. Çocukların ağızlarının üstünde asılı birer emzik vardı ve onlar bu mukaddes çocuklara halk ve halkın ileri gelenleri çok büyük saygı gösterdiler.

1. Yukarıda verilen metnin türünü ve bu türün özelliklerini yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Yukarıdaki metinde yer alan motifleri yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Metnin gerçeklikle ilişkisini inceleyerek türle bağlantısını ve nedenlerini belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız. (Alıntılanan metinlerin aslına sadık kalınmıştır.)

1. Metin

Çanakkale Şehitlerine

Şu Boğaz Harbi nedir? Var mı dünyâda eşi?
En kesif orduların yükleniyor dördü beşi,
-Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya-
Kaç donanmayla sarılmış ufacak bir karaya.
Ne hayâsızca tahaşşüd ki ufuklar kapalı!
Nerde -gösterdiği vahşetle "Bu: Bir Avrupalı!"
(...)
Öteden sâikalar parçalıyor âfâkı;
Beriden zelzeleler kaldırıyor a'mâkı;
Bomba şimşekleri beyninden inip her siperin;
Sönüyor göğsünün üstünde o arslan neferin.
Yerin altında cehennem gibi binlerce lağam;
Atılan her lağamın yaktığı: Yüzlerce adam.
Ölüm indirmede gökler, ölü püskürmede yer;
O ne müthiş tipidir: Savrulur enkâz-ı beşer...
Kafa, göz, gövde, bacak, kol, çene, parmak, el, ayak,
Boşanır sırtlara, vadilere, sağnak sağnak.
Saçıyor zırha bürünmüş de o nâmerd eller

Yıldırım yaylımı tufanlar, alevden seller
Veriyor yangını, durmuş da açık sinelere,
Sürü hâlinde gezerken sayısız tayyare.
Top tüfekten daha sık, gülle yağın mermiler...
Kahraman orduyu seyret ki bu tehde güler!
(...)
Şühedâ gövdesi, bir baksana, dağlar, taşlar...
O, rükû olmasa, dünyâda eğilmez başlar,
Vurulmuş temiz alından, uzanmış yatıyor;
Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alını değer.
(...)
Ey şehîd oğlu şehîd, isteme benden makber,
Sana âgûşunu açmış duruyor Peygamber.

Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat*

Kelime Dağarcığı:

afak: Ufuklar. âgûş: Kucak. a'mak: Derinlikler. beşer: İnsan. enkâz: Yıkıntı. kesif: Yoğun. sâika: Yıldırım. şühedâ: Şehitler. tahaşşüd: Birlikte, yığılma.

2. Metin

Çanakkale Şehitlerine Şiiri Nasıl Yazıldı?

(...)

Necid çöllerinde günlerce devam eden bu meşakkatli yolculuktan sonra El-Muazzam istasyonuna varan kafileler artık rahatlamıştır. Teşkilat-ı Mahsusa reisi Eşref Bey, buradan hemen Başkumandan ve Harbiye Nazırı Enver Paşa'yı arar. Şam-Halep-Medine telgraf hattı açılınca Enver Paşa ile şifreli bir konuşma gerçekleştirir. Reseptörün bir taraftan aldığı, bir taraftan çözdüğü bu telgraf metni gözleri yaşartır. Çünkü Enver Paşa Çanakkale'de kazanılan büyük zaferi müjdelemektedir. Eşref Bey'in amacı müjdeyi bir an önce Akif'e ulaştırmaktır ve öyle yapar: "Üstâd... Aziz Üstâd... Size hayatımın en büyük müjdesini vereceğim. Bana bu saadeti bahşeden Cenâb-ı Hakk'a nasıl şükredeceğimi bilemiyorum. Çanakkale'de muhteşem bir zafer kazandık. Sizin duanız makbul oldu. Düşman, o muazzam donanmasını da beraberince alarak, mağlup ve mahkur Boğaz'ı terk etti. İstanbul kurtuldu, vatanın şeref ve haysiyeti halas oldu." O ana kadar, heykelleşmiş bir şekilde duran Akif birden coşar, dostunun boynuna atılır. Koca Akif, Eşref Bey'in omzunda masum bir çocuk gibi hıçkırarak hıçkırarak sarsıla sarsıla ağlar. Bu büyük müjdenin akşamında Akif'in gözüne uyku girmez ve Allah'a Çanakkale Destanı'nı yazmadan canını almaması için dua eder/yalvarır.

(...)

Cemal Kutay, *Necid Çöllerinde Mehmet Akif*

Kelime Dağarcığı:

halas olmak: Kurtulmak. Harbiye Nazırı: Bugünkü Millî Savunma Bakanı. mahkur: Aşağılık. meşakkat: Zahmet. reseptör: Özellikle ses, elektrik vb. işaretleri alıp değerlendirilmesini sağlayan cihaz, alıcı. Teşkilat-ı Mahsusa: Osmanlıda istihbarat örgütü.

1. Mehmet Âkif'in Allah'a *Çanakkale Destanı*'nı yazmadan canını almaması için dua etmesi ile yapay destanların oluşumu arasında nasıl bir bağ kurulabilir? Açıklayınız.

.....

.....

2. Mehmet Âkif'in Çanakkale cephesini görmemesine rağmen *Çanakkale Şehitlerine* şiirinde oradaymış gibi canlı tablolarla savaşı anlatmasını nasıl yorumluyorsunuz? Açıklayınız.

.....

.....

3. Çanakkale Savaşı'nı anlatan *Çanakkale Destanı* (Fazıl Hüsnü Dağlarca), *Çanakkale Şehitlerine* (Mehmet Âkif Ersoy) gibi birden fazla yapma destanın yazılmasını nasıl açıklarsınız?

.....

.....

4. Siz bir şair olsaydınız Türk tarihinde iz bırakmış hangi olay / olayların destanını yazmak / söylemek isterdiniz? Niçin?

.....

.....

Aşağıdaki tablodan hareketle soruları cevaplayınız.

Tablo 1: Türk ve Dünya Edebiyatlarındaki Yapma Destanlar.

Üç Şehitler Destanı (Fazıl Hüsnü Dağlarca / 1949) Türk Edebiyatı	Kurtarılmış Kudüs (Tasso / 1581) İtalyan Edebiyatı	Kuvâyi Milliye Destanı (Nazım Hikmet / 1968) Türk Edebiyatı	İlahi Komedyâ (Dante / 1308-1321) İtalyan Edebiyatı
Çılgın Orlando (Ludovico Ariosto / 1516) İtalyan Edebiyatı	Sakarya Meydan Savaşı (Ceyhan Atuf Kansu / 1970) Türk Edebiyatı	Kayıp Cennet (Milton / 1667) İngiliz Edebiyatı	Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda (Cahit Külebi / 1952) Türk Edebiyatı
Çanakkale Destanı (Fazıl Hüsnü Dağlarca / 1965) Türk Edebiyatı	Aeneis (Vergilus / MÖ 19) Latin Edebiyatı	Çanakkale Şehitlerine (Mehmet Âkif Ersoy / 1918) Türk Edebiyatı	Os Lusladas (Camoens / 1572) Portekiz Edebiyatı

5. Tablodan hareketle Türk şairlerinin yazdıkları yapma destanlarının ortak yönü için ne söylenebilir? Açıklayınız.

.....

.....

6. Tabloda Türk ve dünya edebiyatındaki önemli yapma destanlar, sanatçıları ve yazılış tarihleri verilmiştir. Tablodan hareketle yapma destanların ortak noktası ne olabilir? Açıklayınız.

.....

.....

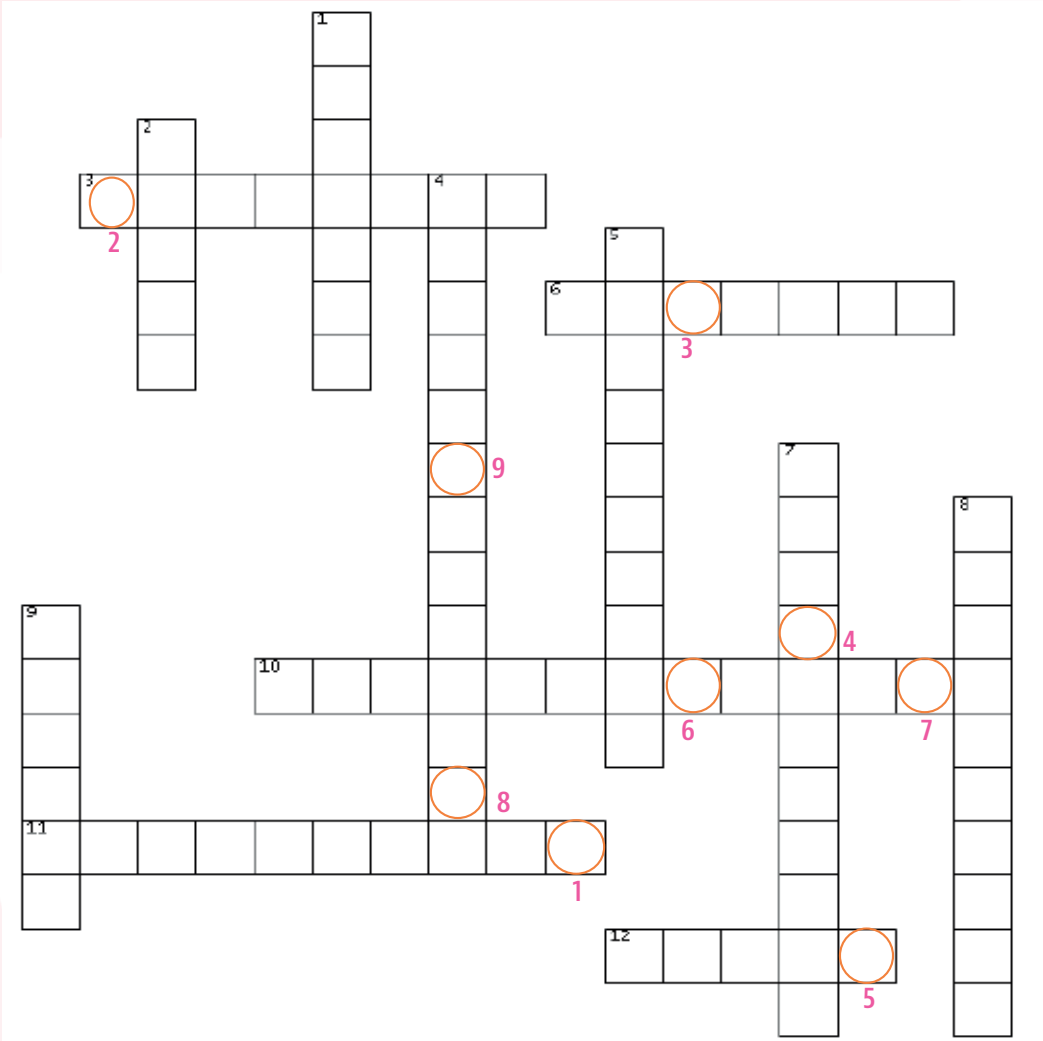
7. Tabloya göre Türk edebiyatındaki yapma destanların sadece XX. yüzyılda yazıldığı görülmektedir. Türk edebiyatında yapma destanların diğer edebiyatlara göre çok sonra yazılmasının nedenleri neler olabilir? Açıklayınız.

.....

.....

Aşağıdaki bulmacayı çözerek anahtar kelimeyi bulunuz.

SOLDAN SAĞA

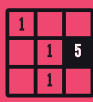
13. *Şehname* destanının derleyicisi.
6. Doğal destanların oluşum evrelerinden üçüncü aşamadır.
10. Nâzım Hikmet'in kaleme aldığı yapma destan.
11. Saka Türkleri Hükümdarı'nın Türk-İran savaşları sırasında gösterdiği kahramanlıkları anlatan destan.
12. Dünyanın en uzun destanı.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Göktürklerin dişi bir kurttan yeniden türediklerini anlatan destan.
2. Japonların en önemli destanı.
4. Karahanlı Devleti Dönemi'nde yazılmış önemli bir yapma destan.
5. Moğol Hükümdarı Cengiz'in hayatı, kişiliği ve fetihlerinin anlatıldığı yapma destan.
7. Yeni ve yakın çağlarda herhangi bir tarih olayının bir ozan tarafından kaleme alınmasıyla oluşan destanlar.
8. Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya ait, Kurtuluş Savaşı'nın anlatıldığı destan.
9. İnsanları derinden etkileyen savaş, göç, kıtlık gibi olayları anlatan yazılar.

ANAHTAR KELİME

Aşağıdaki bulmacayı çözerek anahtar kelimeyi bulunuz.

Bir motif

AÇAĞ

--	--	--	--

Bir araya getirme

MDREELE

--	--	--	--	--	--	--	--

Uygur Dönemi destanı

TYÜŞİRE

--	--	--	--	--	--	--	--

Destan türü

LDOĞA

--	--	--	--	--

Destan teması

IARKAHNALKM

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Yaşam şekli

GEÖBÇE

--	--	--	--	--	--

Nazımla yazılmış

UMANZM

--	--	--	--	--	--

Destan kahramanı

AAĞUĞZKNO

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Alışılmıştan farklı

ÜÜTĞSNAALO

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Bir destan

ĞLKÖUOR

--	--	--	--	--	--	--

ANAHTAR KELİME

○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
1	2	3	4	5	6	7	5	8	9	10	11

A large, empty grid area with a light blue border, occupying most of the page. The grid consists of small squares, suitable for writing notes or drawing.

EŞLEŞTİRME - 1

1. Cahit Külebi
2. Nâzım Hikmet
3. Hun Dönemi
4. Gülten Akın
5. Uygur Dönemi
6. Saka Dönemi
7. Ceyhun Atuf Kansu
8. Altay-Yakut Dönemi
9. Homeros
10. Sümerler

EŞLEŞTİRME - 2

1. D
2. E
3. B
4. A
5. C

BOŞLUK DOLDURMA

1. zaman / mekân
2. Sözlü Edebiyat Dönemi
3. motif
4. dilden dile
5. *Battal Gazi Destanı*
6. Anadolu
7. akıcılık
8. Türkçe
9. Yapma destanlar
10. *Üç Şehitler Destanı*
11. Kurtuluş Savaşı
12. olağanüstülük
13. Fazıl Hüsni Dağlarca
14. virgül
15. Ünlem işareti

ÇOKTAN SEÇMELİ

1. E	12. D
2. D	13. E
3. D	14. D
4. B	15. C
5. E	
6. E	
7. A	
8. B	
9. D	
10. B	
11. C	

AÇIK UÇLU SORULAR - 1

Okumuş olduğunuz metin bir destan örneğidir. Destanların özel özellikleri şunlardır:

1. Toplumların geçmişinde derin izler bırakmış bir olayı, özellikle de yiğitlik ve olağanüstülükleri manzum olarak öyküleyici bir şekilde anlatan edebî türlerdendir. Kahramanların olağanüstü kişilikleri, içinden çıktıkları toplumun temel özellikleri ile oluşmuştur. Zaman ve mekân unsurlarına ayrıntılı biçimde yer verilmez. Destanlar, ulusların tarihte yer almaya başladıkları dönemlerin ilk ürünleridir. Bu nedenle bu ürünlerde onları oluşturan toplumların tarihlerinden izler görülür. Türk dili, edebiyatı ve tarihi için önemli bir kaynak niteliği taşıyan destanlar; Sözlü Edebiyat Dönemi ürünlerindedir. Destanlar oluşumları bakımından doğal ve yapma destan olmak üzere ikiye ayrılır.
2. *Göç Destanı*'ndan alınan bu parçada ağaç ve ışık motiflerine yer verilmiştir.
3. Destandan alınan metinde olağanüstü olaylara yer verilmiştir. Destanlar çağdan çağa değişik hayal unsurlarıyla süslenmiştir. Destanlar genellikle toplumun bünyesinde gelişip teşekkül ettiklerinden ve aynı zamanda ağızdan ağza nesilden nesle nakledildiklerinden, zaman içinde değişikliğe uğramışlardır. Destanlarda olağanüstü olaylar genellikle kutsi kaynaktan gelerek motifleri oluşturur. Destanlardaki bu motifler diğer motifler bütünü ile topluma güç ve kuvvet kaynağı olur. Bunların tesiri destanın içinde sürekli olarak devam eder.

AÇIK UÇLU SORULAR - 2

1. Diyarbakır Bey'i: Belirtili isim tamlaması
2. Güzel bir kızı: Sıfat tamlaması
3. Bey'in kızının güzelliği: Zincirleme isim tamlaması
4. Bey'in her işi: Tamlayan ile tamlanan arasında sıfat girmiş belirtili isim tamlaması
5. O yöre: Sıfat tamlaması
6. Bir ejderha: Sıfat tamlaması
7. Ejderhanın peşi: Belirtili isim tamlaması
8. Ejderhanın delikanlıyı öldürdüğünü: Belirtili isim tamlaması
9. Bey'in yanı: Belirtili isim tamlaması
10. Çalışan bir delikanlı: Sıfat tamlaması
11. Marangozluk işleri: Belirtisiz isim tamlaması
12. İşinin uzmanı: Belirtili isim tamlaması
13. Bir ay parçası: Sıfat almış belirtisiz isim tamlaması
14. Delikanlının gözü: Belirtili isim tamlaması
15. Her geçen gün: Sıfat tamlaması
16. İçine kapanan biri: Sıfat tamlaması
17. Bir akşam: Sıfat tamlaması
18. Bu hâl: Sıfat tamlaması

BECERİ TEMELLİ

1. Yapay destanlar milletlerin hafızasında yer eden önemli olayların bir şair tarafından yazılmasıyla oluşur. Mehmet Âkif, vatanını ve milletini seven bir şairdir. Türk ordusunun Çanakkale'de kazandığı zaferi ve Mehmetçiğin fedakârlıklarını ve kahramanlıklarını ölümsüzleştirmek için böyle dua etmiştir. Mehmetçiğin bu fedakârlıkları ve kahramanlıklarını bir yapma destan ile anlatmak onun bir şair olarak bu millete bir borcuydu.

2. Mehmet Âkif hem büyük bir şair hem de çok büyük bir vatanseverdi. Çanakkale'de olmasa da bütün benliğiyle, ruhuyla oradaymış gibi hissettirmiştir. Çanakkale Savaşı'nın kazanılması Âkif 'i son derece hislendirmiş ve şairlikteki maharetiyle böyle muhteşem bir şiiri yazmıştır.

3. Çanakkale Savaşları Türk milleti için bir varlık yokluk savaşıydı. Bu savaşın kaybedilmesi başkent İstanbul'un düşmesi demektir. Bu varlık yokluk savaşının kazanılmasında Mehmetçik büyük fedakârlık ve kahramanlık göstermiştir. Türk bayrağının gökte dalgalanması için her biri bir güneşe denk iki yüz elli bin Mehmetçiğin şehit düştüğü bu savaş şairlerimiz tarafından çok etkileyici bir şekilde anlatılarak ölümsüzleştirilmiştir. Sanatçılar bu yapma destanlarla sonraki nesillerin bu savaşı bütün yönleriyle hissetmesini ve dimağlarında canlı bir hatıra olarak muhafaza edilmesini sağlamışlardır.

4. Muhtemel Cevap: Ben yapma destan yazacak bir şair olsaydım, Plevne Müdafaası'nın destanını yazmak isterdim. Gazi Osman Paşa'nın yaptığı kahramanca savunmayı ve onurlu mücadeleyi anlatırdım. Böylelikle hem bu mücadeleyi veren kahraman askerlerimize vefamı gösterirdim hem de onların yaptığı fedakârlıkları ve kahramanlıkları sonraki nesillere aktarırdım.

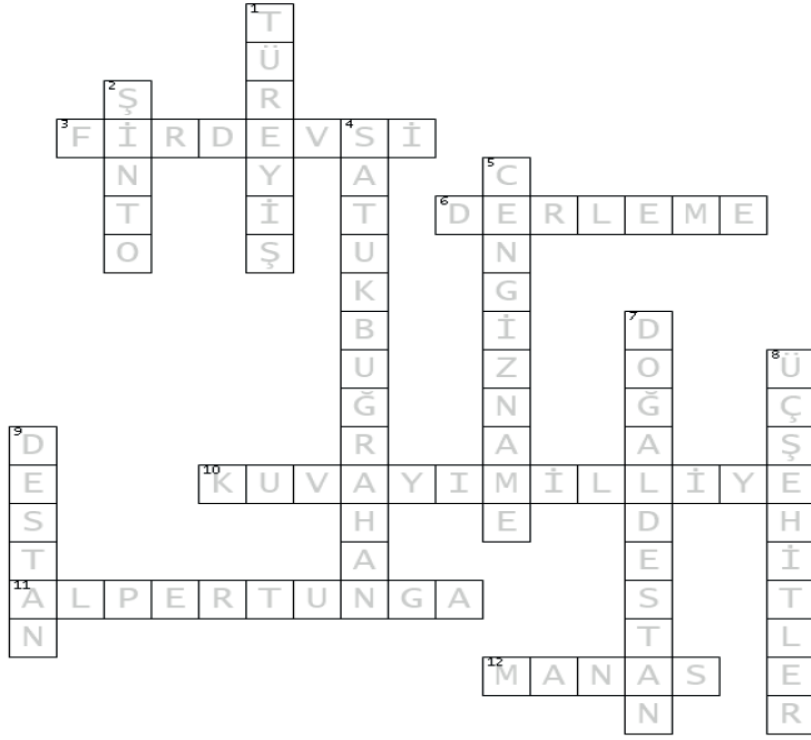
5. Türk şairlerinin yazdıkları yapma destanlar, Türklerin XX. yüzyılda verdiği Milli Mücadele ve Kurtuluş Savaşı'nı anlatmaktadır. Çanakkale Savaşları hem taşıdığı önem hem de Mustafa Kemal Atatürk'ün isminin duyulduğu savaş olması bakımından Milli Mücadele'nin öncülü sayılır.

6. Yapma destanlar, milletlerin tarihinde derin izler bırakmış olayların sanatçılar tarafından destan özelliklerini barındıracak bir şekilde anlatılmasıyla oluşur. Tabloda verilen destanların işledikleri konular, oluştukları kültürler ve yazıldıkları tarihler ortak değildir. Tabloya göre kurulabilecek tek ortak nokta bu yapma destanların bir yazarının olmasıdır.

7. Öğrenciler Türk toplumunda XIX. ve XX. yüzyıllarda meydana gelen köklü toplumsal ve kültürel değişimleri göz önünde bulundurarak bu dönem ile önceki dönemleri karşılaştırıp Türk kültür ve edebiyatındaki farklılaşmalardan hareketle soruyu cevaplar.

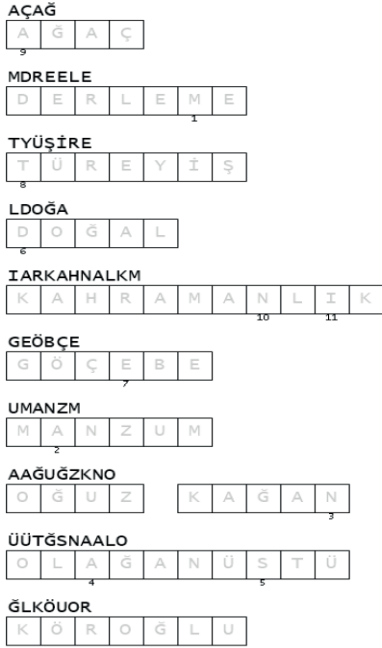
Muhtemel Cevap: Türk edebiyatında yapma destanın yazılmasının gecikmesinin sebepleri şunlar olabilir: Daha önceki dönemlerde sözlü ve anonim kültürün yaygın olması, şairlerin divan edebiyatının katı kurallarının dışına çıkmamaları, Türk toplumuna matbaanın geç gelmesi ve yayın hayatının gelişmemesi vs.

BULMACA

ANAHTAR KELİME: AFRASIYAB

KELİME AVI

ANAHTAR KELİME: *Manas Destanı*

Etkileşimli Kitaplar

Beceri Temelli Kitaplar

Soru Bankası

Mobil Soru Bankası

Dinamik Uygulamalar

3B Modeller

YKS Kampı

TRT EBA TV Lise

OGM
MATERYAL

<http://ogmmateryal.eba.gov.tr>